

Kääntäjäksi idänkauppaan

Katsaus venäjän kielen kääntäjien koulutukseen 1980-luvulla

Hannu Kemppanen
Itä-Suomen yliopisto

Abstract

The present study examines training of Russian language translators in the 1980s. The main focus is on the social and ideological context of the lively bilateral trade with the Soviet Union due to which demand for translators with a command of Russian was high in Finland. The material consists of exercises used by the author of this article in teaching Russian–Finnish translation at Savonlinna School of Translation Studies. The analysis concentrates on describing what kind of source texts and commissions were typical in translation exercises.

The results of the analysis suggest that the most common type of text used in translation assignments was a media text published in a newspaper or a periodical. Media texts were perhaps not ideal from the point of view of authentic translation tasks, but teachers compensated for this by imitating real-life commissions that were linked to bilateral trade or friendship activities between Finland and the Soviet Union.

Keywords: translator training, history of translator training, Translation Studies, translator’s visibility, translation knowledge, Finnish-Soviet trade

Avainsanat: kääntäjänkoulutus, kääntäjänkoulutuksen historia, käänntösiiede, kääntäjän näkyvyys, kääntämistietämys, idänkauppa

1 Johdanto

Tässä katsauksessa kuvaan venäjän kielen kääntäjien koulutuksen historiaa 1980-luvulla. Katsaus on osa laajempaa projektiani, jossa tarkastelen kääntäjänkoulutuksen historiaa venäjän kielen kontekstissa 1980-luvulta aina nykypäivään saakka. Aihe linkittyy myös vuoden 2021 *KäTu*-symposiumissa esiteltävään Suomen kääntäjänkoulutuksen historiikki -projektiin, jossa Outi Paloposken johtama työryhmä on ryhtynyt kokoamaan koulutuksen 50-vuotista historiaa dokumentoivia aineistoja.

1980-luvun kääntäjänkoulutus tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen monestakin syystä. Ensinnäkin vuosikymmenen alussa siirryttiin aiemmin kieli-instituuteissa annettusta koulutuksesta yliopistolliseen kääntäjänkoulutukseen. Vuosina 1966–1971 toimintansa aloittaneet kieli-instituutit tarjosivat käytännönläheistä koulutusta, jonka aikana opiskelijan tuli ”saavuttaa pääkielessä hyvä kielenkääntäjän ja tulkin ammattitaito sekä

perehtyneisyys tämän kielen käyttöön jollakin erikoisalalla sekä sivukielen hyvä yleis-kielen taito” (HE 1980). Uudet opetussuunnitelmat toivat mukanaan uusia haasteita opettajille, jotka ryhtyivät 1980-luvulla kouluttamaan opiskelijoita kääntämisen maistereiksi, vaikka heillä itsellään oli tutkinto filologiasta. Kieli-instituuttikoulutuksen vaiheet ja siirtyminen korkeakoulutason kääntäjänkoulutukseen on hyvin kuvattuna asiakirjassa *Hallituksen esitys Eduskunnalle kielenkääntäjien koulutuksen uudelleenjärjestämisestä koskevaksi lainsäädännöksi* (HE 1980).

Useimmat opettajista olivat ehtineet kouluttaa kääntäjiä jo kieli-instituuttien aikana, mutta nyt yliopistoihin siirryttäessä tarvittiin teoreettisesti suuntautuneita, tohtorin tutkinnon hankkineita kääntäjänkouluttajia. Hallituksen esityksestä (HE 1980) käy ilmi, että ”kaikki yksityisten kieli-instituuttien palveluksessa olevat henkilöt siirtyvät vastaaviin tehtäviin valtion korkeakoulussa säilyttäen samalla nykyiset oikeutensa”. Työtehtäviä hakuun laitettaessa pätevyysvaatimukset määriteltiin vastaamaan uutta koulutusjärjestelmää, ja maisterin tutkintoa edellyttävien työtehtävien lisäksi haettaviksi tuli myös uusia tehtäviä, joihin pätevyysvaatimuksena olikin lisensiaatin- tai tohtorintutkinto. Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että

nykymuotoisen kielenkääntäjien koulutuksen huomattavin ongelma on tutkinnon epäselvä asema koulutusjärjestelmässä keski- ja korkea-asteen välivaiheella. Tutkinnon suorittaneilla on vaikeuksia jatko-opintoihin hakeutumisessa. Työmarkkinoilla heillä on ollut jossakin määrin heikompi asema kuin lähinnä vastaavan korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla, varsinkin silloin, kun muodollisena vaatimuksena työtehtävään on ollut korkeakoulututkinnon suorittaminen. (HE 1980.)

Tässä artikkelissa tarkastelen venäjän kielen kääntäjien koulutusta 1980-luvulla. Tuo kääntäjänkoulutuksen historian vaihe on kiinnostava tutkimuskohde riippumatta siitä, minkä kielen kääntäjistä on kysymys. Koulutuksen siirtyminen yliopistoihin aiheutti suuria muutoksia kaikkien oppiaineiden opetussuunnitelmiin ja opetuksen käytäntöihin. Venäjän kielen kääntäjien koulutukseen liittyy 1980-luvulla lisäksi omia kiinnostavia erityiskysymyksiä, jotka kumpuavat tuona aikana Suomessa vallinneesta ideologisesta ympäristöstä. Neuvostoliiton poliittinen järjestelmä vaikutti monella tavalla venäjän kielen asiantuntijoiden koulutukseen niin Neuvostoliitossa kuin myös sen rajojen ulkopuolella. Suomi oli kapitalistimaista Neuvostoliiton lähin naapuri, ja sillä oli kaiken lisäksi erityisasema Neuvostoliiton suhteissa ulkovaltoihin. Maiden välisessä ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksessa tuotiin esille, että Suomi pyrkii pysymään suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella. Sopimus koski ennen kaikkea puolustuspolitiikkaa, mutta sillä oli suuri vaikutus myös Suomen ja Neuvostoliiton talous- ja kulttuurisuhteisiin, samoin kuin Suomen ja läntisten markkinatalousmaiden välisiin suhteisiin. (Viita 2006: 23.)

YYA-sopimukseen pohjautuen Suomen ja Neuvostoliiton kauppa perustui bilateraalisiin, valtioiden välisiin sopimuksiin, jotka mahdollistivat suuret tilaukset Suomesta Neuvostoliittoon. Esimerkkeinä mainittakoon Neuvostoliiton tilaamat mittavat tuotantolaitosten ja hotellien rakennusprojektit, jotka suomalaiset yritykset toteuttivat Neuvostoliitossa, ja lukuisia aluksia käsittäneet laivanrakennusprojektit useilla Suomen telakoilla. Suomi puolestaan osti Neuvostoliitosta lähes yksinomaan öljyä, ja jopa myi sitä eteenpäin valtion johtamien yhtiöiden välityksellä. Pentti Viita (2006: 121–123) tuo esille, että

bilateraalinen kauppa Neuvostoliiton kanssa pelasti Suomen talouselämän monia kapitalistimaita vaivanneilta ongelmilta, jotka olivat seurausta Lähi-idän öljykaupan kriiseistä 1970-luvulla. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta nousi jopa viisinkertaiseksi, mikä merkitsi, että kasvaneen öljylaskun maksamiseksi tarvittiin nopeaa viennin lisäystä. Suomi hankki öljynsä Neuvostoliitosta hintaan, joka oli peräti 10 % maailmanmarkkinahintaa korkeampi, mutta öljylasku oli lupa maksaa bilateraalissa kaupassa nopeasti lisääntyvällä viennillä Neuvostoliittoon.

2 Katsauksen tausta, tavoite, aineisto ja menetelmä

Kääntäjänkoulutus on tasapainoillut vuosikymmenten ajan käytännön ja teorian välillä. Kuten Dorothy Kelly (2014 [2005]: 11) toteaa, kääntäjänkoulutuksessa ajateltiin pitkään, että opiskelijat oppivat kääntämään pelkästään kääntämällä. Käännösharjoituksissa käytettiin lähinnä sanomalehtimateriaaleja tai kaunokirjallisia tekstejä. Opiskelijoiden käännöksiä käytiin suullisesti läpi, ja opettaja antoi sitten oman (”oikean”) versionsa vahvistettuaan tekstin käsittelyssä opiskelijoiden käännösten puutteet.

Amparo Hurtado Albirin (2018: 418) mukaan kääntäjänkoulutuksessa on siirrytty opettajakeskeisyydestä opiskelija- ja oppimiskeskeisyyteen. Marc Orlandon (2016: 29) mukaan etenkin Christiane Nord ja Daniel Gile ovat vaikuttaneet paljon kääntämisen opettamisen kehitykseen. Nord (1991) lanseerasi funktionalistisen lähestymistavan, jonka mukaan koulutuksen tuli simuloida käytännön käännöstyötä. Nordin ajatukset loivat pohjan kääntäjänkoulutuksen ammattiperusteisille ja opiskelijakeskeisille tarkastelutavoille. Gile (1995) puolestaan piti tärkeänä, että opetuksessa tutustutaan käännöstoimeksiantojen eri vaiheisiin, erityisesti koulutuksen alkuvaiheessa. Näin ollen ammattiperusteisuus ja käytännön kääntämisen simulointi on nähty tärkeänä kehitysaskelena kääntäjänkoulutuksessa.

Kellyn (2014 [2005]: 11 esille tuoman ”kääntämään oppii vain kääntämällä” -periaatteen mukaisesti opettaminen ei antanut aikoinaan opiskelijoille kokonaiskuvaa edes varsinaisen käännösprosessin eri vaiheista, kuten lähdetekstin analyysistä tai tiedonhausta. Vielä vieraammiksi jäivät varmasti käännöstoimeksiannon muut vaiheet, kuten tarjouksen tekeminen ja laskutus, toimeksiantajan konsultointi tai asiantuntija-avun hyödyntäminen. Vaikka edellä mainitun periaatteen mukainen ajattelu hidasti ensisijaisesti ammattillisten valmiuksien omaksumista, se hidasti selvästi myös käännöstieteellisen ajattelun rantautumista kääntäjänkoulutukseen. Sara Laviosa (2018: 407) on tuonut esille, että kääntäjänkoulutuksen on katsottu hyötynneen käännöstieteestä tulevasta teoreettisesta tiedosta vasta 1970-luvulta lähtien, eli siitä lähtien voidaan puhua nykyaikaisesta kääntämistietämyksestä (*modern translation knowledge*, termistä tarkemmin ks. D’hulst & Gambier 2018: 6–7). 1980-luvulla teoreettista tukea haettiin erityisesti Katharina Reissin ja Hans J. Vermeerin (1986) tekstityyppi- ja tekstilajiluokitteluista. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitokseen näiden tutkijoiden ajatukset rantautuivat hyvissä ajoin, koska laitoksen johtaja Pauli Roinila oli lyhentäen suomentanut vuonna 1986 Reissin ja Vermeerin teoksen *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*.

Edellä esitettyjen kuvausten pohjalta tarkasteltuna käänntöstiede oli 1980-luvulla vasta kehityksensä alkuvaiheessa. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitoksen opetussuunnitelmista käy kuitenkin ilmi, että juuri Reissin ja Vermeerin termistöä käytettiin nimeämään kääntämiseen liittyviä ilmiöitä kurssikuvauksissa. Esimerkiksi tutkimuksen kohteena olevien venäjä–suomi I - ja venäjä–suomi II -kääntöskurssien kuvauksissa esiintyvät näiden tutkijoiden termistöön kuuluvat ilmaukset: ”Tekstit edustavat informatiivista, ekspressiivistä ja operatiivista tekstityyppiä” (KTKOO 1983: 57).

Arkistossani säilynyt dokumentti *Muistio 25.4.1984 pidetyn opettajainkokouksen kääntämisen arvostelua koskevista kannanotoista ja päätöksistä* (Roinila 1984) kertoo niin ikään, että kääntämisen opettajat suunnittelivat kääntösharjoitusten toteuttamista sen teoreettisen tiedon pohjalta, joka oli tuolloin saatavissa. Kyseinen muistio painottaa mm. seuraavia seikkoja: 1) kääntösfunktion on oltava konkreettinen, käytännöllinen ja realistinen, 2) harjoitus- ja koetekstien on edustettava monipuolisesti eri tekstilajeja ja 3) kääntäjälle on annettava riittävä taustainformaatio lähdetekstin funktion selvittämiseksi. Viimeksi mainitussa kannanotossa tarkoitettiin sitä, että lähdetekstin julkaisukonteksti ja käännettävän tekstikatkelman ympärillä oleva laajempi tekstikokonaisuus piti olla kääntäjän saatavilla. Korostettiin myös sitä, että tulisi suosia ajantasaisia tekstejä, eikä kierrättää samoja tehtäviä vuodesta toiseen. Näistä kannanotoista on nähtävissä, että harjoituksissa pyrittiin tekstivalintoihin ja toimeksiantoihin, joilla olisi yhteys käytännön kääntämiseen eli tehtävät olisivat nykytermillä ilmaistuna **työelämärelevantteja**.

Tässä artikkelissa kuvaan venäjän kielen kääntäjien koulutusta 1980-luvulla analysoimalla tuohon aikaan opetuksessa käyttämiäni kääntösharjoituksia. Aineiston analyysissa tarkastelen, millaisia opiskelijoilla teetetyn kääntöstehtävät olivat ja mitä ne kertovat yhteiskunnallisesta ja ideologisesta kontekstista, jossa ne on tehty. Nyt esiteltävä analyysi on osa laajempaa tutkimustani, jossa tarkastelen venäjän kielen kääntäjänkoulutuksen kehitystä 1980-luvulta 2010-luvulle. Suppealla aineistolla tehtyä alustavaa tutkimustani, jossa tarkastelun kohteena olivat kyseisenä aikana kääntöskurssien opetusmateriaaleissa tapahtuneet keskeiset muutokset, esittelin vuoden 2019 *KäTu*-symposiumissa (Kempainen 2019).

Tutkimusaineisto käsittää henkilökohtaisessa arkistossani 1980-luvulta säilyneet yleiskielen 47 kääntöstehtävää. Materiaali ei ole kovin laaja, mutta antaa kuitenkin osviittaa siitä, millaisia opetusmateriaaleja venäjä–suomi-kääntöskursseilla käytettiin. Analyysin esimerkit on kopioitu kääntöskursseilla käytetyistä alkuperäisistä toimeksiantoista, joten niiden kieliasukin on alkuperäinen. Aineistot ovat yleiskielen kääntöskurssien materiaaleja vuosilta 1981–1989. Materiaaleista suurin osa (45 tehtävää) on venäjä–suomi I -kääntöskurssilta, koska työurani alkuvuosina juuri tämä kurssi kuului opetusvelvollisuuteen. Kaksi säilyneistä kääntöskurssimateriaaleista on venäjä–suomi II -kurssilta, jolla toimin kollegani sijaisena. Kurssimateriaaleista käy ilmi, että olen saanut osan niistä kollegoilta. Tämä selviää esimerkiksi toimeksiannon kieli- ja ulkoasusta tai tekstiin jääneistä kollegan nimikirjaimista. Nuorta opettajaa autettiin alkuun antamalla tämän käyttöön kurssille sopivia tekstejä. Oli myös tapana tarjota ylimääräisiä lähdetekstejä kollegoille, jos ne eivät esimerkiksi vaikeusasteensa tai aiheensa vuoksi sopineet omalle kurssille.

Toimeksiannoissa esiintyy viittauksia sekä vuosikursseihin että käännskurskien nimityksiin. Venäjä–suomi I -kurssi järjestettiin osana aineopintoja 2. vuosikurssilla, venäjä–suomi II -kurssi puolestaan 3. vuosikurssilla, niin ikään osana aineopintoja. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitoksen 1980-luvun opinto-oppaiden kurssikuvauksissa näillä kahdella kurssilla on yhteinen kuvaus:

Tavoitteena on, että opiskelijat pystyvät apuneuvoja käyttäen siirtämään eri aloja edustavien venäjänkielisten tekstien tyylin ja merkityssisällön mahdollisimman adekvaatisti suomen kielelle. Kursien aikana vaikeusaste kohoaa. Tekstit edustavat informatiivista, ekspressiivistä ja operatiivista tekstityyppiä. (KTKOO 1983: 57.)

Toisin sanoen molemmilla käännskursseilla pyritään samaan tavoitteeseen, mutta tekstit ovat vaikeampia venäjä–suomi II -kurssilla kuin I-kurssilla. Kuvaus on identtinen kolmessa arkistossani säilyneessä oppaassa vuosilta 1983, 1986 ja 1987.

Analyysissa hyödynnän **autoetnografista menetelmää** (ks. esim. Holman Jones 2005). Toisin sanoen kääntäjänkoulutuksen kehitykseen 1980-luvulla luodaan katsaus sellaisen aineistojen avulla, joita tutkija on itse käyttänyt opetusmateriaaleina kouluttaessaan kääntäjiä. Autoetnografinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden yhdistää henkilökohtainen toimijuus kulttuuriseen ja sosiaaliseen toimijuuteen. Se käsittää näin ollen arkeen kiinnittyvän pienen toimijuuden (Uotinen 2013: 9).

Keskeinen analyysissa käytettävä käsite on **käännöstehtävä** (*translation task*). Hurtado Albir (2015: 263) on määritellyt sen työskentelyn yksiköksi, joka edustaa kääntämisen käytäntöä ja on tarkoituksellisesti suunnattu kääntämisen oppimiseen. Sillä on erityinen tavoite, rakenne ja toimintojen järjestys. Lisäksi analyysissa hyödynnetään Christiane Nordin (1997) lanseeraamaa käännöstoimeksiannon (*translation brief*) käsitettä, joka liittyy läheisesti käännöstehtävän käsitteeseen. **Käännöstoimeksianto** tarkoittaa 'käännöstehtävään liittyviä ohjeita'. Nordin (mas. 47–48) mukaan käännöstoimeksiannon tulisi sisältää (joko eksplisiittistä tai implisiittistä) tietoa seuraavista asioista: 1) kohdetekstin vastaanottaja(t), 2) tekstin vastaanoton oletettu aika ja paikka, 3) tekstin välittämiseen käytettävä media ja 4) tekstin tuottamisen tai vastaanoton motiivi.

3 Venäjän kielen kääntäjien koulutuksen sosiaalinen ja ideologinen konteksti 1980-luvun Suomessa

Venäjän kieli oli yksi kääntäjänkoulutuksen pääkielistä jo kieli-instituuttien aikana, samoin kuin yliopistolliseen koulutukseen siirtymisen jälkeen. Kaisa Koskinen (2008: 34) korostaa, että vaikka venäjän kielestä onkin tullut nyky-Suomessa suurin maahanmuuttajakieli, sen asema yhtenä kääntäjänkoulutuksen pääkielistä ei selity maahanmuuttajapalveluiden suurella asioimistulkkien ja kääntäjien tarpeella. Koskisen mukaan on sen sijaan ilmeistä, että venäjän asema on perustunut ennemminkin Suomen ja Venäjän (ja erityisesti entisen Neuvostoliiton) välisiin perinteisesti vahvoihin kauppasuhteisiin.

Suomen ja Neuvostoliiton väliset kauppasuhteet muodostavat keskeisen osan 1980-luvun kääntäjänkoulutuksen sosiaalista ja ideologista kontekstia. Taloussuhteiden historian värikkäitä vaiheita vuodesta 1944 vuoteen 1991 on kuvattu lukuisissa muistelmissa

ja myös akateemistemmin suuntautuneissa tietokirjoissa. Idänkauppaa käsittelevien teosten tyypillisiä kirjoittajia ovat olleet talouselämän konkarit, joilla on omakohtaisia kokemuksia vuosikymmenten ajalta naapurimaiden välisestä kaupasta.¹ Kääntämisen näkökulmasta on kiinnostavaa, että idänkaupan kehitystä kuvaava kirjallisuus vaikenee käännös- ja tulkkaustoiminnasta, vaikka on selvää, että suomalaiset liikemiehet eivät useimmiten osanneet venäjää eivätkä neuvostoliittolaisten valtionyritysten edustajat puolestaan suomea tai edes suomalaisten kansainvälisessä liiketoiminnassa käyttämää englantia. Lawrence Venutin (1995: 1) termillä ilmaistuna voisi puhua **kääntäjän näkymättömyydestä** (*translator's invisibility*). Käännös- ja tulkkaustoiminta mainitaan vain muutamissa viittauksissa – ja nekin käsittelevät yksinomaan tulkkeja: heihin viitataan monesti vain silloin, kun he esiintyvät jossakin muussa roolissa kuin tulkkeina tai heidän kauttaan kuvataan tulkattavien ominaisuuksia.

1980-luvulla Neuvostoliitto oli yhä olemassa, vaikka vuosikymmenen loppua kohti tultaessa neuvostoyhteiskunnassa tapahtuikin paljon suuria muutoksia. Tutkintovaatimuksissa opetuksen ideologisia painotuksia ei tuotu esille, mutta olimme venäjän kielen kääntäjien ja tulkkien kouluttajina tietoisia, että opiskelijamme tulisivat valmistuttuaan työskentelemään yhdessä sosialistista yhteiskuntaa edustavien toimijoiden kanssa. Jotta kääntäjänkoulutuksella olisi ollut työelämärelevanssia, kouluttajien tuli tutustuttaa opiskelijat neuvostodiskursseihin harjoiteltaessa kulttuurienvälistä viestintää.

Suomen ja Neuvostoliiton poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin kytkeytyvällä käännöstoiminnalla oli selvästikin **institutionaalisen kääntämisen** ominaispiirteitä (vrt. *institutional translation*, Koskinen 2008). Kuten edellä tuotiin esille (Viita 2006: 121–123), idänkauppa loi viennin ja tuonnin kautta paljon työtä, jossa tarvittiin venäjän kielen kääntäjiä ja tulkkeja. Näin ollen valtioiden välisillä kahdenkeskisillä sopimuksilla oli suuri vaikutus tarvittavien kääntäjien ja tulkkien määrään ja heiltä vaadittaviin ominaisuuksiin. Myös kääntäjänkoulutuksessa oli otettava huomioon vallitseva toimintaympäristö.

Venäjän kielen kääntäjien toimintaympäristössä on 1980-luvun Suomessa piirteitä, jotka muistuttavat DDR:ssä vallinneita käytänteitä. Gabriele Thomson-Wohlgemuth (2004) on käyttänyt kyseisestä toimintakulttuurista nimitystä **socialistinen näkökulma kääntämiseen** (*socialist approach to translation*), jolla hän tarkoittaa, että DDR:ssä käännöstoiminnassa ja kääntäjien koulutuksen kehittämisessä otettiin huomioon tiiviit yhteydet Neuvostoliittoon. Myös Suomessa läheisillä kontakteilla sosialistiseen naapurimaahan oli suuri vaikutus sosiaaliin rakenteisiin monilla eri aloilla, niin myös kääntäjänkoulutukseen.

Kääntäjänkoulutuksen näkökulmasta on kiinnostavaa tuoda esille, että venäjän kielen opetukseen tuotettiin 1980-luvulla ammattikielen oppimiseen suunnattuja materiaaleja, joiden aiheena oli nimenomaan idänkauppa. Esimerkkinä mainittakoon Marjatta Pasasen (1987–1988) kolmiosainen oppikirjasarja *Idänkaupan lukemisto: kaupallisen venäjän*

¹ Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat suomalaiset tekijät: Ilkka Kajaste (1992), Pentti Viita (2006), Kari Holopainen (2007), Esa Seppänen (2011), Pekka Sutela (2014) ja Jyrki Koulumies (2016). Aihe ei ole juurikaan kiinnostanut venäläisiä kirjoittajia. Harvinaisena poikkeuksena on Juri Piskulovin (2009) teos *Näin teimme idänkauppaa*. Sekään ei ole ilmestynyt kirjana venäjäksi, vaan ainoastaan käsikirjoituksesta käännettynä suomennoksena.

autenttisia tekstejä. Tällaisilla materiaaleilla pyrittiin selvästi vahvistamaan sidosta työelämään.

4 Käännöstehtävien analyysin tuloksia

4.1 Tyypillisiä käännösharjoituksia 1980-luvulla

Analysoiduissa käännösharjoituksissa useimmin esiintyviä lähdetekstejä olivat artikkelit, jotka oli alun perin julkaistu sanoma- tai aikakauslehdissä. Analysoiduista 47 käännösharjoituksesta tällaisia lähdetekstejä oli yhteensä 36 kappaletta. Näistä 22 sisälsi toimeksiannon, jossa käännöksen kuvitteellisena julkaisuforumina oli niin ikään sanoma- tai aikakauslehti. Kellyn (2014 [2005]: 11) mukaan tämä on ollut perinteisesti suosittu käännösharjoitusten opetusmateriaali- ja tehtävätyyppi. Harjoitusten julkaisuforumina ovat seuraavat sanoma- tai aikakauslehdet: *Helsingin Sanomat*, *Savon Sanomat*, *Kansan Uutiset*, *Itä-Savo*, *Suomen Kuvalehti*, *Kaks Plus*, *Kodin Kuvalehti*, *Kauneus ja terveys*, *Uusi nainen*, *Maailma ja me* sekä *Neuvostoliitto*-lehti. Tieteellistä foorumia oli tavoiteltu valitsemalla julkaisukanavaksi *Neuvostoliitto-instituutin julkaisusarja* ja tarkemmin nimeämätön foorumi toimeksiannossa ”käännetään yleisen kielitieteen julkaisusarjaan”. Ammatillista foorumia aineistossa edustavat *Opettaja*-lehti ja *Nesteen* julkaisema *Energia*-lehti.

Yleiskielen venäjä–suomi-käännöskurssien lähdetekstit otettiin yleensä lehdistä, jotka oli tilattu yliopiston kirjastoon, kuten *Znanie – sila*, *Sputnik* tai *Nauka i žizn’*. Esimerkissä 1 on tyypillinen tehtävä, jossa opiskelijalle annetaan käännettäväksi Neuvostoliitossa julkaistu journalistinen teksti. Käännöksen julkaisuforumina on suomalainen sanomalehti.

- (1) Kääntäminen venäjä–suomi, venäjä II

Lähde: *Sputnik* 5/-84

Käännetään Itä-Savoon², neuvostoliittolaisten tutkijoiden näkökantoja esittelevään artikkelisarjaan

Tämän käännöstehtävän lähdeteksti *Čelovek sredi veščej* [Ihminen tavaroiden keskellä] ottaa kriittisen kannan kerskakulutukseen. Teksti on peräisin *Sputnik*-aikakauslehdestä, jota julkaisi neuvostoliittolainen uutistoimisto *Novosti* usealla eri kielellä. Kyseinen lehti oli neuvostoliittolainen vastine länsimaiselle *Valitut Palat* -julkaisulle. Työelämärelevanssin näkökulmasta tarkasteltuna *Sputnik*-lehdestä otettu lähdeteksti on tuon ajan kontekstissa hyvin realistinen käännöstehtävän materiaali. Neuvostoliittolainen uutistoimisto *Agenstvo pečati "Novosti"* (APN) julkaisi nimittäin suomeksi *Maailma ja me* -lehteä, joka sisälsi paljon käännöksiä alun perin *Sputnikissa* julkaistuista artikkeleista. *Maailma ja me* oli niin ikään *Valitut Palat* -tyyppinen julkaisu, jossa esiteltiin neuvosto-

² Esimerkkien ulkoasussa on jäljitelty alkuperäisten toimeksiantojen ulkoasua. Siksi tästä puuttuu kursiivi. Esimerkeissä voi esiintyä muitakin vastaavia epäloogisuuksia. Merkintä *venäjä–suomi, venäjä II* viittaa yleiskielen ensimmäiseen käännöskurssiin tutkinnon toisena opiskeluvuonna. 1980-luvulla opiskelijat suorittivat ennen perusopinnot alkua vuoden pituisen täydennyskurssin, joten he olivat jo kolmatta vuotta opiskelemissa.

lehdistössä ilmestyneitä artikkeleita. Se olisikin sopinut paremmin oheisen käännoستهتävän kuvitteelliseksi julkaisufoorumiksi kuin harjoitukseen valittu, Savonlinnassa ilmestyvä paikallinen sanomalehti *Itä-Savo*.

Valittu julkaisufoorumi ilmentää selvästikin harjoituksen laatijan yritystä tuoda toimeksiantoa lähemmäksi opiskelijoiden elämää. Aikana, jolloin tiedonhaku ja oheistekeihin tutustuminen rajoittuivat lähinnä kirjastosta saataviin paperijulkaisuihin, paikallinen sanomalehti tarjosi tähän hyvät mahdollisuudet. Realiteetit rajoittivat näin ollen todellisen työelämän pitkälle vietyä simulointia. Kuitenkin tällaiset tiedonhaun realiteetit rajoittivat myös oikeiden kääntäjien toimintaa, joten koulutuksessa ei varmaankaan oltu kovin kaukana tosielämän haasteista.

Työelämärelevanssin näkökulmasta tuntuu epätodennäköiseltä, että paikallinen, eikommunistinen sanomalehti olisi todellisuudessa julkaissut kokonaista ”neuvostoliittolaisten tutkijoiden näkökantoja esittelevää artikkelisarjaa”. Kyseinen toimeksianto heijastaa selvästi 1980-luvun Suomen neuvostoystävällistä poliittista kontekstia. Artikkelisarja-tyyppinen toimeksianto toistuu viidessä käännoستهتävässä. Julkaisufoorumeina ovat seuraavat lehdet: *Suomen Kuvalehti*, *Kodin Kuvalehti*, *Kansan Uutiset* ja *Itä-Savo*, johon liittyy kaksi tällaista toimeksiantoa. Artikkelisarjaa yhdistävänä tekijänä voi olla nimenomaan neuvostoliittolaisten tutkijoiden näkökantojen esittely (kuten esimerkissä 1) tai tietty teema, johon tuodaan yksittäinen, kyseisessä lähdetekstissä esitelty neuvostoliittolainen näkökulma. Esimerkissä 2 on kuvattu jälkimmäinen artikkelisarjatyyppe, jonka temana on popmusiikki:

- (2) Venäjä II, kääntäminen ve-su. Lähde: *Znanije – sila* 3/-82
Käännetään *Suomen kuvalehteen* popmusiikkia käsittelevään artikkelisarjaan.

Suomen Kuvalehti on suhteellisen konservatiivinen laatulehti. Siksi onkin yllättävää, että toimeksiannon mukaan siinä julkaistaisiin käännettynä materiaali, joka on alun perin ilmestynyt neuvostolehdistössä. Kyseinen artikkeli *Smysl ritmov* [Rytmien järki] ottaa kriittisen kannan länsimaiseen rockmusiikkiin, minkä vuoksi sen voisi kuvitella ilmestyvän jossakin kommunistisessa suomalaisessa lehdessä, kuten *Tiedonantajassa* tai *Kansan Uutisissa*. Tällainen todellisuudenvastainen toimeksianto voidaan kuitenkin nähdä myös kääntäjän taitoja kehittävänä tehtävänä. Kuten Roland Freihoff (1983: 14) tuo esille, ”lähdeteksti on vain yksi monista muuttujista, jotka ohjaavat kääntäjän työtä. Tämä seikka korostuu, kun käännettävä teksti on alun perin laadittu eri käyttötarkoitusta varten kuin siitä valmistettava kohdekielen teksti.”

Lehtitoimeksiantojen lisäksi suosittu 1980-luvun toimeksiantotyyppe oli tehtävä, jossa opiskelijaa pyydettiin kääntämään annettu teksti seminaarin, konferenssin tai muun vastaavan tilaisuuden suomalaisille osanottajille. Tämän tyyppisille tehtäville oli luonteenomaista, että niissä ei ollut tarkempaa tietoa siitä, mihin tilaisuuden osanottajat käyttäisivät käännettä tekstiä. Seminaarimateriaalit toivat kuitenkin toimeksiantoihin suurempaa kirjoa, ja opiskelijat oppivat näin palvelemaan erilaisia tarpeita, mikä oli varmasti hyödyllistä heidän tulevan työuransa kannalta.

Analysoidussa aineistossa oli yhteensä 11 tällaista tapahtumatoimeksiantoa, joissa tarvittiin venäjän kielen käännöspalveluja. Nämä toimeksiannot heijastavat ideologiaan selvästi Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyökontekstia. Käännöstehtävissä esiintyvät seuraavat yhteistyötapahtumat: 1) suomalais-neuvostoliittolainen yhteistyökonferenssi, jossa käsitellään energiakysymyksiä, 2) Ihminen ja kaupunki -symposiumi, 3) kansainvälinen stressikonferenssi, 4) Mies ja nainen -konferenssi, 5) oikeustieteellinen konferenssi, 6) kommunistisen lehdistön konferenssi, 7) Insinööripäivät, 8) arkkitehtien konferenssi, 9) kansainvälinen elokuvafestivaali 10) opetusalan kongressi ja 11) VIII ystävyyskaupunkikokous.

Edellä mainittujen konferenssitoimeksiantojen lähdetekstit olivat lähes poikkeuksetta lehtitekstejä tai kirjan lukuja, jotka piti kääntää konferenssin osanottajille. Ainoastaan viimeksi mainittu VIII ystävyyskaupunkikokouksen osanottajille käännettävä teksti oli todellinen puhe kyseisessä konferenssissa, joka järjestettiin Lahdessa 1985. Osassa toimeksiannoista oli mainittu, että käännettävä teksti on kirjoittajan pitämä esitelmä, vaikka se olikin todellisuudessa journalistinen teksti. Käytännössä oli tietenkin mahdollista, että esitelmöitsijät pitivät jo julkaistuja artikkeleitaan myös puheina, mikä lisää toimeksiannon realistisuutta.

Tällainen tapahtuma ja vaihtoehtoinen toimeksianto, jossa lähdetekstiä ei pyydetään kääntämään julkaistavaksi journalistisena tekstinä, vaan kongressiesitelmän alustuksena, on otettu pohjaksi esimerkissä 3 kuvatussa käännösharjoituksen toimeksiannossa:

- (3) Venäjä 2. vsk. Lähde: *Nauka i žizn'* 5/84
Käännetään Savonlinnassa järjestettävän opetusalan kongressin suomalaisille osanottajille esitelmän alustukseksi.

Nauka i žizn' [Tiede ja elämä] -aikakauslehdessä julkaistu lähdeteksti *Programmirujut školniki* [Koululaiset ohjelmoivat] kuvaa tietotekniikan kehitystä. Tekstin kirjoittaja korostaa sen kasvavaa roolia verraten tietotekniikan hallintaa lukutaitoon. Tässä ja neljässä muussakin toimeksiannossa kuvitteellinen konferenssi on sijoitettu Savonlinnaan, jossa Joensuun korkeakoulun (vuodesta 1984 Joensuun yliopiston) organisoimaa kääntäjänkoulutusta annettiin vuodesta 1981 alkaen. Vuonna 2009 koulutus siirrettiin yliopiston Joensuun kampukselle, josta tuli vuonna 2010 osa Itä-Suomen yliopistoa. Paikallisvärin tuomisen harjoitustehtäviin voi tulkita keinoksi kontekstualisoida käännöstoimeksianto realistiseen ympäristöön ja lisätä näin ollen tehtävän työelämärelevanssia (vrt. myös aiemmin mainitun opettajainkokouksen muistion vaatimus käännösten realistisuudesta, Roinila 1984). Oheisen esimerkin opetusalan kongressi käy itse asiassa hyvin Savonlinnaan, koska tällä yliopiston kampuksella toimii kääntäjänkoulutuslaitoksen lisäksi myös opettajankoulutuslaitos.

4.2 Lähemmäksi tosielämän toimeksiantoja

Kuten edellä todettiin, käännösharjoitusten lähdetekstit otettiin useimmiten laajalle yleisölle suunnatuista sanoma- ja aikakauslehdistä. Myös julkaisuforumiksi valittiin usein

tällainen lehti, vaikka ne eivät todennäköisesti edustaneet ammattikäntäjän tyypillisiä työtehtäviä. Analysoitu aineisto viittaa kuitenkin myös siihen, että harjoitukseen valitun julkaisufoorumin epärealistista vaikutelmaa oli mahdollista kompensoida monin eri tavoin.

Esimerkin 4 toimeksiannossa opiskelijoille annetaan tehtäväksi kääntää *Vedomosti Verhovnogo Soveta* [Korkeimman Neuvoston uutiset] -lehdessä ilmestynyt teksti *Trudovoe vospitanie: obučenie, professional'naja orientacija* [Työkasvatus: opinnot ja ammatinvalinta]. Kyseinen julkaisu oli Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston suurelle yleisölle suuntaama tiedotuslehti, joten tässäkin tehtävässä käännettäväksi tarjotaan 1980-luvun käännösharjoituksille tyypillistä journalistista tekstiä. Tekstin aiheena oleva työkasvatus edustaa marxilaista näkökulmaa kasvatukseen, joten 1980-luvun Neuvostoliiton ideologinen ympäristö on tässäkin tekstissä vahvasti esillä.

- (4) Suomalainen opettajaryhmä matkustaa Neuvostoliittoon tutustumaan sikäläiseen koululaitokseen. OAJ on pyytänyt kääntämään oheisen artikkelin, joka julkaistaan myös *Opettaja*-lehdessä. Lähde: *Vedomosti Verhovnogo Soveta*, nro 16, 18. huhtikuuta 1984, str. 298–320, Kääntäminen ve-su II

Vaikka oheisen esimerkin toimeksiantoon lähdeteksti onkin otettu laajalle yleisölle suunnatusta sanomalehdestä, käännöstehtävään on saatu työelämärelevanssia muilla keinoin. Niinpä opiskelijoita pyydetään kääntämään teksti julkaistavaksi opettajien ammattiliiton *Opettaja*-lehdessä. Opettajien ammattilehti on sopiva yleiskielen käännöskurssin julkaisufoorumi siitäkkin huolimatta, että lehden voi varmaankin luokitella ammattikieliseksi julkaisuksi. Opettajien ammattikieli on lähempänä opiskelijoiden elämää kuin vaikkapa teknisissä tai lääketieteellisissä teksteissä käytetty kieli. Opiskelijat joutuvat koulutuksensa aikana tutustumaan esimerkiksi tutkintovaatimuksiin ja opetusmenetelmiin liittyvään kielenkäyttöön.

Kohdekielen tekstilajeihin tutustuminen oli internetiä edeltävänä aikana nykyistä hankalampaa. Toimeksiannon tämän vaiheen toteuttaminen vaati paperimuotoisen aineiston tuomista oppitunnille tai sen käyttöä kotona käännöstä tehtäessä. Toinen mahdollisuus oli viedä opiskelijat käännöstunniksi kirjastoon oheis- ja rinnakkaistekstien äärelle. Esimerkissä 4 kuvatussa käännöstoimeksiannossa rinnakkaistekstien tarkastelu oli helposti järjestettävissä. Opettajien ammattiliiton jäsenenä pystyin helposti tuomaan käännöksen julkaisufoorumiksi ilmoitetun lehden numeroita opetustilaan opiskelijoiden tarkasteltaviksi. Erot Suomen ja Neuvostoliiton ideologisissa ympäristöissä olivat huomattavat. Kasvatuksen alaa käsittelevän lähdetekstin ja sen rinnakkaistekstien tarkastelu toi varmasti nämä erot konkreettisesti esiin.

Esimerkin 4 käännöstehtävän toimeksiannossa kuvattu tilanne ”suomalainen opettajaryhmä matkustaa Neuvostoliittoon tutustumaan sikäläiseen koululaitokseen” heijastaa selvästi edustamansa ajan ideologista kontekstia. Yliopistojen opetussuunnitelmat saattoivat YYA-ajan Suomessa sisältää marxilaisittain suuntautuneita tenttikirjoja. Joensuun korkeakoulun Savonlinnan opettajankoulutuslaitos oli ideologisen kontekstin näkökulmasta kiinnostava paikka. Siellä kasvatustieteen tutkintovaatimuksiin kuului yksi alun perin Neuvostoliitossa julkaistu teos. Noihin aikoihin Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa opiskelleet varmasti muistavat A. V. Petrovskin (1976) *Yleinen psykologia*

kasvatusopillisia instituutteja varten -nimellä suomennetun teoksen, jonka jokainen opettajaksi tai lastentarhanopettajaksi koulututtava joutui tenttimään kasvatustieteen opinnoissaan. Tätä taustaa vasten tarkasteltuna esimerkissä 4 kuvattu opettajien matka Neuvostoliittoon ja tutustuminen sikäläiseen koulujärjestelmään vaikuttaa täysin relevantilta kontekstilta käännöstehtävälle.

Myös esimerkki 5 tuo esille joitakin kiinnostavia seikkoja.

- (5) Käännösharjoitus tekstinkäsittelylaitetta käyttäen. Olet kääntäjänä suomalaisessa öljy-yhtiössä. Käännä oheinen teksti Nesteen julkaisemaan *Energia*-lehteen. Kääntäminen ve-su II.

Toimeksiannon tilannekuvaus ”Olet kääntäjänä suomalaisessa öljy-yhtiössä” konkretisoi 1980-luvun kääntäjänkoulutukselle tyypillisen olettamuksen: opiskelijoiden odotettiin työllistyvän opintojen päätyttyä yrityksiin vakituisiksi kääntäjiksi. Toimeksiannon kuvauksessa viitataan selvästi idänkauppaan. Harjoituksen julkaisufoorumiksi ei ole valittu kuvitteellisen yrityksen julkaisua, vaan tosielämästä poimittu öljy-yhtiö *Nesteen* julkaisema *Energia*-lehti. Kuten Viita (2006: 68) toteaa, öljystä tuli Neuvostoliiton olemassaolon aikana sen tärkein vientituote markkinatalousmaihin. Öljyn tuonnin organisoivat kaksi Suomessa sijaitsevaa neuvostoliittolaista yhtiötä ja Suomen valtion omistama *Neste*-yhtiö, jolla oli keskeinen rooli Suomen ja Neuvostoliiton käymässä bilateraalissa kaupassa. Käännösharjoituksen laatijana olin selvästikin linkittänyt toimeksiannon tulevan kääntäjän mahdolliseen työympäristöön. Tehtävään valitsemani julkaisufoorumi sopi hyvin yleiskielen kääntämisen venäjä-suomi II -kurssille, koska *Energia*-lehti oli laajalle yleisölle suunnattu öljy-yhtiön julkaisu.

Esimerkki 5 esittelee edellä kommentoitujen seikkojen lisäksi myös kiinnostavan ajankuvan tietotekniikan käytöstä opetuksessa 1980-luvun lopussa. Jo kyseisen toimeksiannon alussa opiskelijaa muistutetaan, että hänen tulisi tehdä käännösharjoitus tekstinkäsittelylaitetta käyttäen, toisin sanoen tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla. Näin ollen opiskelija ei saa palauttaa käännöstään käsin tai (sähkö)kirjoituskoneella kirjoitettuna, kuten hän olisi aiemmin 1980-luvulla tehnyt. Tämä oli opetuksen työelämärelevantin näkökulmasta merkittävä uudistus. On selvää, että tulevien kääntäjien odotettiin käyttävän työssään tekstinkäsittelylaitetta kirjoituskoneen sijaan, ja siksi olikin hyvä harjoitella tarvittavia teknisiä taitoja jo koulutuksen aikana.

Kyseinen teksti *Na šel'fah* [Mannerjalustalla] sopii hyvin idänkaupan kontekstiin, koska se käsittelee Neuvostoliiton öljyvaroja. Teksti paljastaa, että artikkeli on julkaistu laajalle yleisölle suunnatussa aikakauslehdessä vuonna 1989, mutta julkaisun nimi ja lehden numero puuttuvat. Oletettavasti olen yksinkertaisesti unohtanut merkitä lähteen ja korjannut virheeni myöhemmin antamalla lähdetiedon opiskelijoille oppitunnin aikana. Tämän oletuksen taustalla on oma muistitietoni siitä, että kääntäjänkoulutuksessa on aina ollut tyypillistä antaa selkeä, tosielämätoimeksianto muistuttava kuvaus käännöstehtävästä, joka sisältää myös lähdetiedon käännettävästä tekstistä. Myös aiemmin mainitsemani kääntämisen arvostelua käsittelevän muistion (Roinila 1984) kannanotto ”kääntäjälle on annettava riittävä taustainformaatio lähdetekstin funktion selvittämiseksi” vahvistaa tätä olettamusta.

5 Lopuksi

1980-luvun käännöstehtävien analyysi toi esille mielenkiintoista tietoa venäjän kielen kääntäjien koulutuksesta Suomessa, erityisesti koulutuksen ideologisesta kontekstista. Käännösharjoituksissa käytetyt tekstit ja niiden toimeksiannot heijastavat Suomen ja Neuvostoliiton bilateraalisesta kaupasta ja maiden väliseen YYA-sopimukseen pohjautuvaa toimintaympäristöä.

Internetiä ei pystytty vielä hyödyntämään 1980-luvulla, mikä rajoitti käännösharjoitusten materiaalien valintaa. Tästä johtuen harjoitusten keskeisiä lähdetekstejä olivat erityisesti journalistiset tekstit, joita pyydettiin kääntämään julkaistaviksi sanoma- tai aikakauslehdissä esimerkiksi Neuvostoliittoa koskevassa artikkelisarjassa. Suositun toimeksiantotyypin oli myös tehtävä, jossa opiskelijaa pyydettiin kääntämään teksti jonkin kuvitteellisen tapahtuman – kuten konferenssin tai seminaarin – osanottajille esitelmän oheismateriaaliksi. Näihinkin tehtäviin lähdetekstit otettiin usein sanoma- tai aikakauslehdistä. Parhaassa tapauksessa teksti tai itse toimeksianto oli peräisin autenttisesta käännös- tai tulkkaustoimeksiannosta, kuten analyysissä esille tuotu Lahden ystävyyskaupunkikokouksessa pidetty puhe vuodelta 1985.

Käännöstoimeksiannot, joita käytettiin 1980-luvun harjoituksissa eivät vastaa vielä kaikilta osin Nordin (1997: 47–48) niille sittemmin asettamia vaatimuksia. Toimeksiannot sisältävät kyllä tietoa seuraavista seikoista: 1) tekstin vastaanottaja(t), 2) tekstin vastaanottamisen oletettu aika ja paikka, 3) viestin, jonka avulla teksti välitetään, ja 4) tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen motiivi. Analysoidut aineistot tuovat kuitenkin esille, että erityisesti kohdeyleisö ja vastaanoton motiivi eivät käy käännöstoimeksiannoista selvästi ilmi. Tämä voi itse asiassa olla hyvinkin tavallinen tilanne myös oikeissa työelämän toimeksiannoissa.

Analysoitu aineisto edustaa vain Savonlinnassa toteutettua venäjän kielen kääntäjien koulutusta 1980-luvulla. Jatkotutkimusta voisi ensin laajentaa koskemaan muita tuohon aikaan kääntäjiä ja tulkkeja kouluttaneita laitoksia. 1980-luvun kontekstissa olisi varmaankin syytä tarkastella myös slaavilaisen filologian laitosten käännöskursseja, koska idänkaupan käännös- ja tulkkaustoimintaan päätyi paljon myös filologisen koulutuksen saaneita venäjän kielen asiantuntijoita.

Taustakirjallisuuteen tutustuessani tarkastelin käännöstieteellisen kirjallisuuden lisäksi myös venäjän kielen kääntäjien ja tulkkien tuon aikaista toimintaympäristöä eli idänkauppaa. Kyseisen toimintaympäristön kuvauksissa käännöstoiminta vaikuttaa jäävän lähes näkymättömäksi. Analysoitu aineisto toi sen sijaan esille käännöstehtävien yhteyksiä idänkaupan kontekstiin. Tämä katsaus 1980-luvun venäjän kielen kääntäjien koulutukseen Savonlinnassa antaa viitteitä siihen, että käännös- ja tulkkaustoiminta oli selvästi yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan.

Vaikuttaa siltä, että idänkauppaan liittyvää käännöstoimintaa olisi selvitettävä myös haastatteleamalla tähän toimintaan osallistuneita henkilöitä. Venäjän kielen kääntäjät ja tulkit muodostavat luonnollisesti keskeisen kohderyhmän, mutta olisi tärkeää saada haastateltaviksi myös kaupan ja teollisuuden edustajia, jotka käyttivät käännöspalveluja idänkauppaa harjoittaessaan. Siten olisi mahdollisuus selvittää, mikä oli näiden palvelujen rooli Suomen ja Neuvostoliiton välisessä bilateraalisessa kaupassa. Tällainen analyysi

voisi auttaa ymmärtämään myös venäjän kielen kääntäjien koulutuksen erityispiirteitä 1980-luvun Suomessa. Lisäksi jatkotutkimuksessa tulisi selvittää, otettiin työelämän vaatimukset huomioon koulutuksen sisältöjä suunniteltaessa.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Joensuun korkeakoulussa ja Joensuun yliopistossa venäjä–suomi-käännösharjoituksissa 1980-luvulla käytetty opetusmateriaali. Sisältää 47 lähdetekstiä toimeksiantoineen. Hannu Kemppasen Savonlinnassa säilytteillä oleva arkisto.

Kirjallisuuslähteet

D'hulst, Lieven & Yves Gambier 2018. General introduction. Teoksessa: Lieven D'hulst & Yves Gambier (toim.) *A History of Modern Translation Knowledge. Sources, Concepts, Effects*. Amsterdam: John Benjamins, 1–14.

Freihoff, Roland 1983. Millaista kääntämisen tutkimusta tarvitaan ja miten se voidaan toteuttaa? Teoksessa: Pauli Roinila, Ritva Orfanos & Sonja Tirkkonen-Condit (toim.) *Näkökohtia kääntämisen tutkimuksesta*. Joensuu: Joensuun korkeakoulu, kielten osaston julkaisuja, n:o 10, 11–20.

Gile, Daniel 1995. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins.

HE 1980 = *Hallituksen esitys Eduskunnalle kielenkääntäjien koulutuksen uudelleenjärjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi*. Hallituksen esitys n:o 158/1980. Helsinki: Suomen hallitus. Saatavissa: HE 158/1980 vp (edilex.fi).

Holman Jones, Stacy 2005 [1994]. Autoethnography: Making the Personal Political. Teoksessa: Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage Publications, 763–791.

Holopainen, Kari 2007. *Orpo piru. Muistumia Neuvostoliitosta, idänkaupasta ja hiukan muustakin*. Helsinki: Kari Holopainen.

Hurtado Albir, Amparo 2015. The Acquisition of Translation Competence. Competences, Tasks, and Assessment in Translator Training. *Meta* 60: 2, 256–280.

Hurtado Albir, Amparo 2018. Training. Teoksessa: Lieven D'hulst & Yves Gambier (toim.) *A History of Modern Translation Knowledge. Sources, Concepts, Effects*. Amsterdam: John Benjamins, 415–428.

Kajaste, Ilkka 1992. *Soviet Trade and the Finnish Economy. A Retrospective Analysis of Macroeconomic Effects of the Clearing System in Trade Between Finland and the Soviet Union*. Helsinki: Ministry of Finance.

Kelly, Dorothy 2014 [2005]. *A Handbook for Translator Trainers. A Guide to Reflective Practice*. 2. painos. Lontoo & New York: Routledge.

Kemppanen, Hannu 2019. Kääntäjänkoulutuksen muuttuvat tilat: kääntämisen opettamisen historiaa ja haasteita venäjän kielen kontekstissa. Esitelmä. XVII Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi 2019. Tampere 12.–13.4.2019.

Koskinen, Kaisa 2008. *Translating Institutions. An Ethnographic Study of EU Translation*. Manchester: St. Jerome.

Koulumies, Jyrki 2016. *Kaikki ajoi Ladalla. Idänkaupan lyhyt oppimäärä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

KTKOO 1983 = *Kääntämisen ja tulkinnan koulutusohjelman opetussuunnitelma ja -ohjelma lukuvuonna 1983–1984*. 1983. Joensuu: Joensuun korkeakoulu. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos.

Laviosa, Sara 2018. Language Learning. Teoksessa: Lieven D’hulst & Yves Gambier (toim.) *A History of Modern Translation Knowledge. Sources, Concepts, Effects*. Amsterdam: John Benjamins, 409–414.

Nord, Christiane 1991. *Text Analysis in Translation. Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Käänt. Christiane Nord & Penelope Sparrow. Amsterdam: Rodopi.

Nord, Christiane 1997. Defining Translation Functions: The Translation Brief as a Guideline for the Trainee Translator. *Ilha Do Desterro* 33, 41–55.

Orlando, Marc 2016. *Training 21st Century Translators and Interpreters. At the Crossroads of Practice, Research and Pedagogy*. Berliini: Frank & Timme.

Pasanen, Marjatta 1987–1988. *Idänkaupan lukemisto. Kaupallisen venäjän autenttisia tekstejä, 1–3*. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus.

Petrovski, A. V. 1976. *Yleinen psykologia kasvatusopillisia instituutteja varten*. Suom. Uolevi Mattila & Mirja Ruonaniemi. Helsinki: Kansankulttuuri.

Piskulov, Juri 2009. *Näin teimme idänkauppaa*. Käsikirjoituksesta suomentanut Esa Seppänen. Helsinki: Ajatus.

Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer 1986. *Mitä kääntäminen on. Teoriaa ja käytäntöä*. Lyhennetty suom. Pauli Roinila. Helsinki: Gaudeamus.

Roinila, Pauli 1984. *Muistio 25.4.1984 pidetyn opettajainkokouksen kääntämisen arvostelua koskevista kannanotoista ja päätöksistä*. Joensuun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos. Hannu Kemppasen Savonlinnassa säilytteillä oleva arkisto.

Seppänen, Esa 2011. *Idänkaupan isäntä*. Helsinki: Helsinki-kirjat.

Sutela, Pekka 2014. *Trading with the Soviet Union. The Finnish Experience 1944–1991*. Helsinki: Kikumora Publications.

Thomson-Wohlgemuth, Gabriele 2004. A Socialist Approach to Translation: A Way Forward? *Meta* 49: 3, 498–510.

Uotinen, Johanna 2013. Autoethnography in Media Studies: Digitalization of Television in Finland, or Carrying Home Cardboard Boxes. Teoksessa: Fabienne Darling-Wolf (toim.) *The International Encyclopaedia of Media Studies. Research Methods in Media Studies, Volume 7*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 217–235.

Venuti, Lawrence 1995. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Lontoo & New York: Routledge.

Viita, Pentti 2006. *Kapitalismin ja sosialismin puristuksessa. Suomen ja Neuvostoliiton taloussuhteet 1944–1991*. Jyväskylä: BSV Kirja.

Kirjoittaja

Hannu Kemppanen on Itä-Suomen yliopiston venäjän kielen ja kääntämisen emeritusprofessori. Hänen keskeisiä kiinnostuksen kohteitaan ovat kääntäminen ja ideologia, korpuspohjainen käännöstutkimus, käännösten vastaanotto ja kääntäjänkoulutuksen historia.

Sähköpostiosoite: hannu.kemppanen (at) uef.fi